

Afsnit nr. 5:

Perioden fra 1800 til 1815: Slaget på Københavns red^[1], Flådens ran og Englandskrigene^[2]

Et lille uddrag af flådens blå bog. Nogle af alle de kendte søofficerer og skibskonstruktører på Holmen. Listen kunne rumme mange flere navne, for under kanonbådskrigen var der utrolig mange unge søofficerer, der gjorde sig fortjent til omtale.

(Kilde: KGB digitale samlinger)

Steen Andersen Bille (1751 – 1833),

Blev født 22. august 1751 i Assens, Allerede i 11 års alderen trådte han, skønt svagelig af legemsbygning, i Marinens tjeneste som kadet, efter at han året forinden havde gjort et prøvetogt. Som en af de dygtigste på sit hold udnævntes han 16. marts 1768 til sekondløjtnant og var samme år tjenstgørende i linjeskibet Norske Løve under sin faders kommando.

1773 forfremmedes han til premierløjtnant. 1775 havde Bille sin første selvstændige kommando: et bevæbnet fartøj, tilhørende agent Andreas Bodenhoff, som tillige med andre krydsede i bælteerne i anledning af en i hertugdømmerne udbrudt kvægst.

2 år efter rejste han til Vestindien for at overtage kommandoen over en lille armeret brig i General-Toldkammerets tjeneste. I henved 2 år forblev han i dette hverv, der tiltalte ham særdeles meget, 1781 udnævntes Bille til kaptajnløjtnant og fik straks efter orlov for at gå i koffardifart som fører af Det ostindiske Kompagnis skib Kjøbenhavn.

1788 tog han imidlertid fat på ny og havde en række chefskommandoer; således var han året efter som 38-årig – og nylig forfremmet til kaptajn – admiral Conrad von Schindels flagkaptajn i linjeskibet Den Prægtige.

1790 var han som chef på besejlingstogt mellem fregatterne Kronborg og Havfruen, hvoraf han førte sidstnævnte, og efter adskillige andre kommandoer i 1795 med fregatten Frederiksværn som chef for kadetterne

I foråret 1797 var forholdene i Middelhavet blevet af en så alvorlig natur, at man følte nødvendigheden af en ny energisk ledelse i den lille flådestyrke, der skulle optræde som forsvarer af de danske interesser i dette farvand.. Det blev Bille betroet at klare disse forhold.

Han afgik med fregatten Najaden tidlig på foråret til Malta, hvor han traf den i Middelhavet stationerede brig Sarpen samt en liden armeret chebek, med hvilke skibe samlet gik til Tripolis.

1801 var eskadren efterhånden steget til 3 fregatter og 2 brigger, og Bille vedblev at beskytte den danske handel, dels ved at underhandle, dels ved stadig konvojering, og han forfremmedes til kommandørkaptajn samt udnævntes til kammerherre.

Bille havde dog den sorg, da han i begyndelsen af 1801 hjemkaldtes, at se sit skønne værk, det danske flags anerkendelse overalt i Middelhavet, i begreb med at briste på ny, da en krig med Tunis blev uundgåelig.

Ved sin tilbagekomst til Danmark 1801 kom Bille straks igen i virksomhed, i det da Olfert Fischer blev såret, overtog kommandørkaptajn Bille kommandoen over *Sødefensionen* den 3. april 1801

Han blev betroet kommandoen over defensionens venstre fløj: linjeskibene Danmark og Trekroner, fregatten Iris, briggerne Sarpen og Nidelven samt en større deling kanonbåde, hvilken styrke dog ikke kom til at gribe synderlig aktivt ind i slagets gang.

Senere Samme år havde han kommandoen over Norge, det første linjeskib, Hohlenberg havde konstrueret. Skibet blev sendt på besejling med Danmark - Dette var Billes sidste søtogt.

1804 blev han deputeret i Admiralitetskollegiet og avancerede i til kommandør;

Da englænderne imidlertid 1807 på ny viste sig i vore farvande, og situationen blev spændt, tyede man straks til Bille igen, udnævnte ham til kommanderende under general Ernst Peymann og navnlig til chef for søforsvaret.

Hans og hans undergivnes virksomhed her gavnede vel i og for sig ikke sagen stort, da hovedmanden i forsvaret, general Peymann, kun så lidet var opgaven voksen; men de mange udfald, kanonbådene gjorde både mod de engelske kystbatterier og den engelske flåde, der forgæves søgte at bombardere hovedstaden fra søsiden, bør dog billigvis regnes Bille til ære, lige så meget som at han traf dispositioner til at sænke eller ødelægge flåden, hvis kapitulation blev uundgåelig. Til den ende blev der hugget huller i skibene i Flådens Leje, og master og kor opstabledes parate til opbrænding; men ordren at fuldføre disse forberedelser indløb som bekendt aldrig.

Af de kampe, Bille lod foretage, er navnlig bekendte: kanonbådenes angreb 17. august. Mod den engelske flåde, deres understøttelse af udfaldet mod Classens Have 26. august og 31. august, angrebet mod enighedsværns batteriet af kanonbådene i Kalvebod Strand, ved hvilken lejlighed den unge kadet Peter Buhl fik ildsåret og mistede en arm Samt angrebene 21. og 23. august og 1. og 2. september af vore kanonbåde mod de fjendtlige bombarderfartøjer på Københavns Red. Da København 7. september overgav sig, underskrev Bille ikke kapitulationen; han forlangte forgæves at måtte gøre et udfald med alt, hvad der kunne føre våben.

Da Danmark efter flådens udlevering både kom i krig med England og Sverige, var Bille som deputeret i Admiralitetet en virksom deltager, ja egentlig sjælen i tilvejebringelsen af det kanonbådsforsvar, der efter evne og med et fortvivlet mod forsvarede vore farvande; Og da landet efter krigen og tabet af Norge 1815 atter skulle rejse et søforsvar, var det atter Bille, der bragte dette på fode, og som ved en fornuftig økonomi endogså tilvejebragte et anseligt reservefond for etaten. I de påfølgende år steg han fra grad til grad, i 1825 blev han viceadmiral samt ved admiral Johan Peter Wleugels død første deputeret i Admiralitetet, 4 år derefter virkelig admiral og modtog endelig 1831 udnævnelse til gehejmestatsminister.

Peter Buhl (1789 – 1812),

Buhl blev allerede som 18-årig kadet ansat på den kanonbådsafdeling, hvormed kommandør Steen Andersen Bille 1807 forsvarede København fra søsiden mod den engelske flåde. Han skal allerede ved denne lejlighed have ytret, at han stykkevis ville miste livet i denne krig, hvad der virkelig også slog til. I en kamp i Kalvebod Strand mod de engelske batterier ved gamle Pesthus (august 1807) mistede han den venstre arm. Snart efter blev han i november 1808 sekondløjtnant.

(kilde: Statens museum for kunst)

Buhl deltog senere i den uheldige affære, som 1811 under ledelse af løjtnant Jørgen Conrad de Falsen og major Ketil Melstedt iværksattes for at fordrive englænderne fra Anholt. Han udmærkede sig her på fremragende måde, men undgik ikke at falde i fangenskab. Efter at være blevet udløst af dette kom han på ny under Falsens kommando og deltog atter i dennes angreb på en engelske konvoj 4. juli samme år. Her blev han hårdt såret i ryggen og for anden gang taget til fange.

Det påfølgende år ansattes Buhl ved den norske flådeafdeling i fregatten Najaden under kaptajn Hans Peter Holm. I den blodige kamp 6. juli 1812 ved Lyngør i Norge, hvor fregatten tillige med tre brigger kæmpede mod det engelske linjeskib Dictator og en brig, og hvor fregatten blev fuldstændig ødelagt, fandt han her tillige med omtrent 130 mand heldedøden kun 23 år gammel. Holm omtaler ham i sin rapport som et "lige så ædelt menneske som en dygtig officer".

Jørgen Conrad de Falsen, (1785 – 1849).

Han blev kadet i Marinen 1797, sekondløjtnant 1801 og var 1805 til 1806 i Vestindien med fregatten Diana. Falsen blev premierløjtnant 1807 og ledede i efteråret 1807 transporterne mellem Lolland og Femern og modtog herfor kongelig anerkendelse.

(Kilde: ukendt)

Efter at englænderne 1807 havde bemægtiget sig den danske flåde, sluttede Danmark sig til Frankrig, hvorved det kom til at afgive skibsbesætninger til to på Schelden liggende franske linjeskibe, om hvilke det oprindelig hed, at de skulle opsendes til de danske farvande, så i 1808 blev Falsen derfor sendt til Antwerpen.

Hjemme var imidlertid krigen med England i fuld gang, og Falsen fik snart lejlighed til at vise sit mod og sin energi. Efter et kort ophold ved flotillen i Storebælt blev Falsen chef for kanonbådsflotillen ved Fladstrand.

Stationeret med nogle kanonfartøjer ved Skagen bestod han 27. april 1810 en ærefuld kamp med en engelsk fregat, ligesom han 12. september med to kanonbåde og fire kanonjoller erobrede den engelske kutter The Alban ud for Læsø. Til løn for disse bedrifter dekoreredes han 1811 med Kommandørkorset af Dannebrog og fik kommandoen over hele den jyske kanonbådsafdeling, gunstbevisninger.

Da man ønskede at forjage englænderne fra øen Anholt, som de havde besat, ordnede han tillige med major Ketil Melstedt enkelthederne ved en af kommandør Lorentz Fisker udkastet plan til angrebet, efter at han dog forinden havde frarådet ekspeditionen som unyttig. Denne plan, der gik ud på en overrumpling, forberedtes tilmed så utilgivelig langsomt af autoriteterne og blev holdt så lidet hemmelig, at den længe forinden udførelsen var blevet fjenden bekendt.

Han afgik fra Gerrildbugten 23. marts 1811 med tolv kanonbåde foruden en transportflotille med 680 mand under kommando af Melstedt og kaptajn Johan Lorentz Prydz, men togtet mislykkedes totalt. Stormen på øens fort blev afslået, de anførende landofficerer Melstedt og Prydz faldt; tillige faldt og såredes o. 300 mand, foruden at fjenden gjorde en stor mængde fanger. Fra fyret tilkaldte englænderne desuden forstærkning af orlogsmænd, der søgte at spærre de danske tilbagevejen.

Vel lykkedes det Falsen at frelse transportflotillen, men af kanonbådene erobrede fjenden to, hvorved den unge, heltmodige løjtnant Peter Buhl faldt i fangenskab.

2. juli samme år havde Falsen på ny en kamp at bestå med et for ham lige så uheldigt udfald. Under forsøget på at ødelægge en fjendtlig konvoj, der i vindstille var gået til ankers mellem Sejro og Hjelm, kom hans kanonbåde i en farlig stilling, ved at vinden pludselig blæste op på ny. Konvojens orlogsmænd angreb ham, og han måtte skyndsomst tage flugten i spredt orden. I en løbet af få minutter opkommen tåge var han da så uheldig at passere ikke færre end tre engelske linjeskibe, som efter hverandre øste deres glatte lag ud over ham. Falsen blev såret og måtte til sidst overgive sig med to andre kanonbåde. Han blev ti dage senere udvekslet og overtog sin tidligere kommando.

Året efter tilsmilede lykken ham dog igen. Efter at have bestået ærefulde kampe i sommeren 1812, hvorved han dels erobrede konvojskibe, dels fordrev de fjendtlige orlogsmænd, erobrede han 19. august ud for Fornæs briggen Attaque samt en lugger, og det endda uden at miste én mand. I maj 1813 førte han prins Christian Frederik på en båd fra Jylland til Norge.

1814 trådte han uden for nummer og rejste til bl.a. England og Sverige. Han blev udnævnt til kaptajnløjtnant 1815, kaptajn 1821,

Først i 1824 var Falsen dog permanent hjemme i Danmark

831 førte Falsen en kort tid kongens dampskib Kiel, og 1832 var han chef for korvetten Diana i Vestindien og han udnævntes til kommandørkaptajn 1836.

1838 tog han sin afsked med kommandørs rang, hvilken 1848 forhøjedes til kontreadmirals rang.

Johan Olfert Fischer (1747 – 1829),

Blev søkadet som 6-årig og kadet i 1753. 1770-72 var han som Premierløjtnant med orlogs-skibet Prins Friderich i eskadre mod Algier og med orlogsskibet Sejeren i eskadre i Middelhavet. 1773-74 var han som Kaptajnløjtnant Næstkommanderende på orlogsskibet St. Croix i eskadre.

(Kilde: ukendt)

1777 blev han Auscultant i Konstruktionskommissionen

1779 Midlertidig inspektionsofficer ved Dokken og Medlem af Konstruktionskommissionen

1781 Udnævntes han til Kaptajn og 1782 til Midlertidig Ekvipagemester ved Dokken

1784 var han Chef for fregatten Bornholm, vagtskib i Sundet

1788 Flagkaptajn i eskadre under kontreadmiral J. C. Krieger, der samvirkede med en russisk eskadre under krigen med Sverige - udnævntes til Kommandørkaptajn 1790

1794 Chef for orlogsskibet Neptunus og flagkaptajn i eskadre under viceadmiral J. C. Krieger

1795 Ekvipagemester ved Dokken

1796 Chef for orlogsskibet Oldenborg i eskadre

1797 Medlem af Dok-kommissionen

1798 Medlem af Signalkommissionen og Medlem af kommissionen angående Konvojeringsbestemmelser

1799-1800 Chef for orlogsskibet Oldenborg Under konvojering af Ostindienfarere lykkedes det ham, under en storm i Taffel Bay nær Kapstaden i 1799 – med anvendelsen af godt sømandskab, at redde hele besætningen ved at sætte det på grund, hvorved skibet nok blev tabt.

1800 Chef for orlogsskibet Odin.

Var avanceret til Kommandør, da han fik livs største opgave forsvaret af København i 1801. Chef for ”den flydende defension ved Kongedybet” og forterne, det vil sige samtlige danske styrker indsat under slaget på reden. Hejser kommando på blokskibet Dannebrog, og fungerer som øverstkommanderende i Slaget på Reden 2. april 1801 indtil han blev såret af en træsplint i hovedet. Men han førte alligevel de danske styrker dygtigt under de svære vilkår - han blev senere samme år Medlem af Defensions-kommissionen

1803 Chef for 4. division og afgår som Ekvipagemester ved Dokken

1805 Divisionschef i Evolutionseskadren

1807-09 Chef for batteriet Trekroner med underlagte stykpramme m.m. udnævnes til Kontreadmiral

1813-1815 Chef for 1. Division - Og efter 72 års tjeneste i flåden udnævnt til viceadmiral i 1825.

Frantz Christopher Henrik Hohlenberg (1765 – 1804),

Blev kadet 1777, sekondløjtnant i Marinen 1782 og straks uddannet som skibskonstruktør. Eftersom hans bedømmelser fra Søkadetakademiet ikke vidner om fremragende evner, må fabrikmester Henrik Gerner have følt, at Hohlenberg havde skjulte talenter for skibsbygningskunsten.

På Gerners forslag blev Hohlenberg og sekondløjtnant Tycho Jessen umiddelbart efter deres udnævnelse til officer beordret til oplæring i de til skibsbygningen hørende videnskaber og til auskultanter i

Konstruktionskommissionen.

(Kilde: KGB digitale samlinger)

Også på Gerners initiativ blev de to officerer i foråret 1788 sendt på en studierejse udenlands. De rejste først til Holland og derfra til England, hvor løjtnant Jessen døde. Hohlenberg, der 1789 var avanceret til premierløjtnant, fortsatte sine studier i England, indtil han i december 1790 rejste til Frankrig, hvor han studerede under konstruktør Borda, indtil den franske revolution tvang ham til i december 1791 at forlade landet. Så rejste han til Italien, derfra atter til England og Holland og sluttelig til Sverige, hvor han opholdt sig i et år.

1795 ansattes han som lærer i skibsbyggeri ved Kadetakademiet, blev medlem af Konstruktionskommissionen og fik til opgave at bygge en fregat efter sin nyhøstede erfaring. Året efter erholdt han kaptajnløjtnants karakter og samtidig udnævnelse til interimfabrikmester; og fik 1797 fast ansættelse som sådan. 1801 blev han medlem af Defensionskommissionen.

Hohlenberg var en talentfuld, men tillige kostbar fabrikmester. I hans periode byggedes efter hans tegninger 4 linjeskibe, der var lige gode både som sø- og kampskibe. Disse ansås for så fortrinlige, at englænderne, som 1807 bemægtigede sig de 3 af disse (bl.a. Linieskibet Christian VII) sammen med alle tegningerne, lod bygge nogle mager til (*HMS Cambridge*- og *HMS Black Prince*-klasserne).

Desuden konstruerede han 11 fregatter foruden en del mindre skibe, hvoraf dog nogle havde den fejl at være for ranke. Sandsynligvis har det været denne egenskab ved den af ham konstruerede fregat *Hvide Ørn*, der bevirkede, at denne julenat 1799 i Middelhavet kæntrede og gik under med mand og mus

I 1803, efter at han havde bygget fregatten *Rota*, led han den skuffelse, at rapporten udtalte sig misbilligende om hans værk. Og at kronprins Frederik, der ellers var Hohlenberg meget bevågen, sluttede sig til dens opfattelse. Uagtet kronprinsen i et bevågent brev til ham senere søgte at formilde Indtrykket af dommen, blev Hohlenberg dog meget stærkt påvirket af den kritik, hans bygningsmåde her var blevet underkastet.

Samtidig led han af brystsyge og havde ikke nogen stor indtægt. I sin fortrydelse søgte han sin afsked og fik den med kaptajns karakter samt ansættelse som overlods på Christianssted på St. Croix. Et embede, hvormed også var forbunden bestyrelsen af et lille værft på øen. I denne stilling, der ansås for særdeles indbringende, forblev han dog kun kort, da døden allerede 9. januar 1804 bortrev ham.

(Kilde: ukendt)

Hans Peter Holm, (1772 - 1812)

Holm blev officer i 1789. Han var 1804-06 overlods og havnemester på Sankt Croix og gjorde derefter tjeneste på Schelde-flåden.

1811 udnævntes han til kaptajn og chef for briggen Lolland i Norge, han deltog med ære i forskellige småtræfninger og erobrede den engelske brig *The Manly*.

1812 førte han sammesteds fregatten *Najaden*, hvis tilstedeværelse efterhånden blev englænderne så generende, at linjeskibet *Dictator* udsendtes for at tilintetgøre den.

Da *Najaden* og tre brigger lå ved Sandøen i Norge 6. juli, blev angrebet foretaget. Holm trak sig tilbage til den snævre Lyngør Havn, men også herhen fulgte *Dictator* ham, og en morderisk kamp fulgte, hvorunder fregatten blev totalt ødelagt. Med briggerne og tililende kanonbåde fortsatte Holm derefter slaget og tvang linjeskibet til at flygte.

Holm, der mærkelig nok kom uskadt ud af ilden, druknede samme år med en båd i den norske skærgård og blev begravet i krigergraven sammen med *Najadens* faldne.

Carl Wilhelm Jessen, (1764 - 1823)

Jessen begyndte som kadet i 1776 og blev sekondløjtnant i Marinen 1782.

Straks efter sin officerseksamen var Jessen på togt med snavn *Lærken* til Vestindien, hvor han deltog i en heldig kamp mod 2 engelske kapere. 1784-86 i koffardifart med *Vestindisk Kompagnis* skibe som overstyrmand.

Premierløjtnant 1789 og skoleofficer ved Søkadetakademiet og chef for en kanonbåd i admiral Conrad von Schindels eskadre i Østersøen

(Kilde Nationalhistoriske Museum – Frederiksborg)

1790 chef for kongebåden *Makrellen* rekognoscerende for den udsendte eskadre. 1793-94 var han som næstkommanderende på briggen *Lougen* atter i Vestindien, hvor han også deltog i kampe mod kapere. I 1795 næstkommanderende på fregatten *Thetis* og udnævnt til kaptajnløjtnant 1796.

Jessen var 1799-1800 næstkommanderende for Søkadetakademiet og derefter chef for en kutter på togt ved Norge for at beskytte neutraliteten

Han udsendtes i 1800 som chef for briggen Louge på ny til Vestindien, hvor han også havde to skonnerter, Iresine og Den Aarvaagne, under sig. Han erobrede den 1. september den engelske kaper Eagle, som i lang tid havde forulempet de danske handelsskibe.

Den 3. marts 1801 kæmpede han mod en overlegen engelsk styrke på to fregatter, der uden at Jessen anede noget om krigsudbruddet, overfaldt ham ved øen St. Thomas – Slaget ved Fugleklippen. Da øerne senere blev overgivet, måtte han imidlertid udlevere alle sine tre skibe til englænderne, og han rejste derefter med besætningerne hjem, hvor kongen hædrede ham med en guldæressabel.

1803-04 var han atter i Vestindien, nu som kaptajn og chef for fregatten Frederikssteen. Han havde desuden til opgave at tage plads i Vestindiens regering i alle spørgsmål, der vedrørte øernes søvæsen og søforsvar.

I 1807 blev han chef for linjeskibet Prins Christian Frederik, der sammen med linjeskibet Louise Augusta og briggen Lovgen dette år opholdt sig i norske farvande og derved undgik at blive udleveret til englænderne, da disse tog hele vor øvrige flåde. I december 1807 kom han tilbage til Øresund med 200 mand af besætningen på sygelisten og med et skib, der trængte stærkt til eftersyn, da det længe havde været i søen, men fik allerede i marts 1808 ordre at gå til Storebælt for at bortjage engelsk fregat, fordi man ønskede uhindret at kunne overføre de franske (spanske) tropper fra Fyn til Sjælland.

I København erfarede man imidlertid, at en overlegen engelsk styrke var ankommet ud for Hornbæk, og admiral Bille sendte derfor en skrivelse til ham om at søge tilbage til Sundet syd om Sjælland. Jessen fik dog ikke beskeden før det var for sent. 22. marts mødte han med sit skib to fjendtlige fregatter nord for Sjælland; for at forhindre disse i at komme ind i Bæltet holdt han nord på; de engelske linjeskibe ved Hornbæk havde imidlertid erfaret hans afgang og begav sig samme morgen på jagt efter ham.

Kl. 2 opdagedes fra Prins Christian Frederik to engelske linjeskibe kommende øst fra, og Jessen indså nu, at en afgørende kamp måtte følge. Flygte for fjenden gennem bæltet ville han ikke for ikke at trække den fjendtlige styrke derned, han holdt derfor nord og øst om Sjællands Rev og håbede nu på at kunne slippe sikkert tilbage til Øresund. Da vinden imidlertid skrallede mere og mere, lykkedes ej heller dette. Kl. 19.30 på østsiden af Sjællands Odde begyndte kampen, der førtes mod de engelske linjeskibe Nassau og Stately samt yderligere en fregat og to korvetter (HMS Quebec, HMS Lynx og HMS Falcon). Efter næsten tre timers kamp måtte Jessen stryge flaget, men var da kommet landet så nær, at han kunne sætte skibet på grund. Kun med nød og næppe undgik de fjendtlige skibe at dele skæbne med ham. I dette søslag faldt løjtnant Peter Willemoes og to andre officerer samt 61 mand, desuden var 129 mænd sårede. Da englænderen ikke kunne trække skibet af grunden igen, stak de det den næste dag i brand. De faldne begravedes på Odden Kirkegård, hvor deres grav med et passende monument endnu findes. Jessen, der i slaget selv var blevet såret, blev udvekslet i Göteborg, hvor de engelske skibe blev repareret.

I resten af krigen havde han kommandoen over batteriet Trekroner tillige med en afdeling kanonbåde. Udnævnes 1810 til kommandørkaptajn og 1815 til kommandør - samme år førte Jessen et privat skib til Vestindien. Han afgik fra marinen som kontreadmiral 1822 og ansattes efter sin afsked af Søetaten som guvernør over St. Thomas på de vestindiske øer, og han blev i stilling til sin død, 30. marts 1823.

Peter Greis Krabbe (1755 – 1807),

Blev kadet i Marinen 1771, sekondløjtnant 1776, premierløjtnant 1781. I 1784 var Krabbe chef for transportbriggen Postillon, 1788 chef for galejen Kragerø under kontreadmiral Jacob Aren-feldts kommando og foretog under ham angreb på Sveriges vestkyst.

Kaptajnløjtnant 1789, kaptajn 1796 og 1801 medlem af den norske Sødefensionskommission.

(kilde: Statens museum for kunst)

Mest kendt er Krabbe blevet, da han 1800 førte fregatten Freia på konvoj til Middelhavet. 25. juli traf han med sin konvoj ved indgangen til Den Engelske Kanal en overlegen engelsk styrke, som forlangte at visitere hans skibe.

Da dette stred mod Krabbes ordre, afslog han begæringen, men da englænderne desuagtet udsatte fartøjer mod koffardiskibene, udspandt der sig en hårdnakket kamp, hvor hans fregat blev angrebet af fire engelske. Efter en times fægtning, hvorved Freia næsten blev synkefærdig, strøg Krabbe for overmagten og blev indbragt til Downs. Han blev dog snart efter frigivet, skibet blev repareret i Sheerness, og Krabbe udførte derefter sit hverv

Episoden blev siden kendt som "Freya-affæren", og var en medvirkende årsag til det engelske angreb mod Danmark den 2. april 1801.

Kommandørkaptajn 1803 og 1805 blev Krabbe chef for briggen Nidelven i evolutioneseskadren.

Johan Cornelius Krieger (1756 - 1824),

Allerede syv år gammel gjorde han sit første togt som volontør. Han blev kadet 1767, og var samme år med fregatten Havfruen til Middelhavet. Han deltog som sådan i admiral Frederik Christian Kaas' uheldige togt til Algier 1770 om bord i linjeskibet Sophie Magdalene.

(Kilde Nationalhistoriske Museum – Frederiksborg)

Det påfølgende år udnævntes han til sekondløjtnant, men forblev i Middelhavet indtil 1772. Efter nogle togter i eskadre og til Island avancerede Krieger 1776 til premierløjtnant; to år senere sendtes han tillige med syv andre officerer til Frankrig for der at gøre tjeneste på flåden og forblev der indtil 1781.

I de mange blodige og højst lærerige søkampe, som i disse år udfægtedes i de vestindiske farvande mellem admiralerne d'Estaing, grev de Guichen og de Grasse på fransk side, mod Graves, Hood og Rodney på engelsk side, tog Krieger virksom del.

Han udmærkede sig ved flere lejligheder, blev såret, dekoreret med Ordre pour le mérite militaire. Fik tilbud om en årlig pension af den franske regering (som han dog afslog), og hjemsendtes endelig med en overordentlig rosende skrivelse fra hans chef, markis Joseph Bernard de Chabert. Kort forinden sin hjemrejse forfremmedes han til kaptajnløjtnant.

1781-83 førte Krieger skib for det vestindiske handelsselskab. I slutningen af denne periode udnævntes han til generaladjutant hos kongen.

Under de over for Sverige spændte forhold 1784, 1788 og 1789 var han udkommanderet i de eskadrer, der opererede sammen med russiske eskadrer, en tid lang var han ansat til tjeneste som konsulent hos den russiske admiral. 1789 blev han kaptajn.

1791-98 gjorde Krieger tjeneste som ekvipagemester på Nyholm, men havde dog ved siden heraf adskillige udkommandoer.

I efteråret 1798 gik han som chef for fregatten Najaden til Middelhavet for under Steen Andersen Billes overkommando at beskytte de danske handelsskibe dels mod røverstaterne, dels mod engelske visitationer. Fra dette hverv, der var lige så anstrengende, som det udfordrede både mod og takt, skilte han sig med fremragende dygtighed.

1800, da forholdet til England havde nået en betænkelig spændt karakter, hjemkaldtes samtlige i Middelhavet stationerede skibe. For hvilke Krieger da overtog kommandoen og blev samtidigt udnævnt til Kommandørkaptajn.

I slutningen af april 1801 kom han i god behold med sin styrke til Norge. 1801-03 opholdt han sig i Norge som medlem af en defensionskommission og havde derefter indtil 1807 nogle kortvarige kommandoer i vore egne farvande.

1802 udtrådte Krieger af Konstruktionskommissionen. I hvis møder han på grund af sine udkommandoer sjældent havde deltaget, men blev 1804 medlem af Regleringskommissionen og atter 1807-14 medlem af Konstruktionskommissionen.

Ved englændernes overfald på København 1807 skyndte man sig at give Krieger befalingen over den bevægelige sødefension. Ved hans utrættelige aktivitet, og mod, lykkedes det også at forpurre den engelske flådes angreb fra søsiden. Hvorimod han naturligvis ikke kunne forhindre fjendens bombardement af hovedstaden fra landbatterierne.

1808 fik han overkommandoen over kanonbådsforsvaret i Øresund og langs Sjællands østkyst. Samme år forfremmedes han til kommandør. Den ham underlagte styrke, der i sommerens løb voksede til 33 rokanonfartøjer, benyttede han med udmærket duelighed; i juni erobrede han således en engelsk orlogsbrig samt en del svenske koffardiskibe. I oktober samme år fordrev han med sine både det blokerende engelske linjeskib Africa, der endogså på et hængende hår nær var blevet erobret. 1810 udvidedes hans kommandoområde til farvandet mellem Nakkehoved og Møn, og 1812 fik han desuden kommando over kanonbådene i Storebælt.

Krieger, der 1812 avancerede til kontreadmiral, vedblev under hele krigen til 1813 at lede dette kanonbådsforsvar og trådte herunder på slutningen i personligt forhold til Frederik VI. Der lærte at skatte ham så meget, at han endogså i krigens sidste afsnit betroede ham at indlede forhandlinger

om våbenstilstand med den engelske øverstkommanderende, admiral Hope. Dette forsøg mislykkedes dog for ham; senere var han med kongen i Fyn som øverstbefalende over søforsvaret, medens fredsforhandlingerne førtes i Kiel.

I maj 1814 overtog Krieger det ansvarsfulde embede som Holmens overekvipagemester (chef), efter at admiral Kjerulff var gået af. Det viste sig snart, at hans administrative Evner vare lige så udmærkede som hans kriger- og sømandsanlæg. Med utrættelig iver arbejdede han efterhaanden den nye flåde frem, afskaffede mange misbrug, forbedrede de meniges forhold og gjorde sig af disse særdeles afholdt. Med sin faste karakter, sin takt og tjenstiver lykkedes det ham virkelig at fremkalde en ny og bedre ånd på orlogsværfterne. Så at både over- og underordnede med Lyst og frejdighed gave sig i kast med den smukke opgave at genoprejse den faldne marine. 1821 havde han den sorg uventet at miste sin søn Hilmar Krieger i Vestindien; dette stød gav hans helbred et knæk, som aldrig forvandedes; han døde 9. juli 1824.

Jochum Nicolay Müller (1775 - 1848),

Sluttede sig til flåden som frivillig søkadet i 1789 og blev kadet fire år senere. Han vandt Gerner-medaljen for excellence i matematik i 1795 og udgik som junior løjtnant i 1796.

Han var næstkommandoen for kutteren Forsvar på den norske kyst, inden han tog et togt til de danske vestindier på fregatten Iris.

(kilde: Trondheim byarkiv)

I april 1801, da krigen mellem Danmark og Storbritannien nærmede sig, var han kommandør over den lille kanonbåd Hajen

Under Slaget ved København (1801) blev den lille Hajen udstationeret ved siden af blokskibet Dannebrog med sit mandskab på 357 mænd. Den danske forsvar modstod næsten 4 timers intens bombardement fra den Engelske flåde mens de besvarede ilden - Indtil Dannebrog havde mistet en tredjedel af sin besætning, blev brændt og eksploderet.

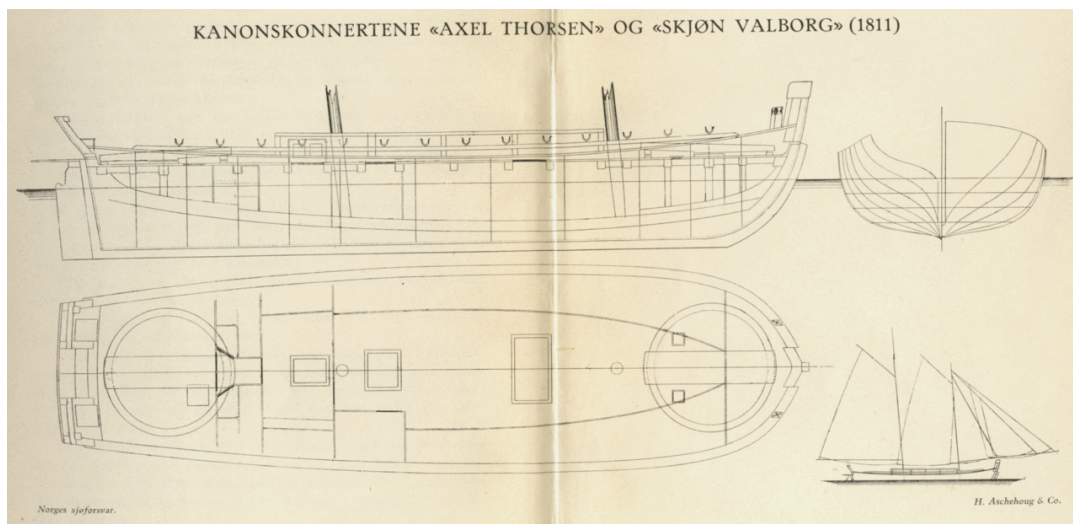
Hajen modtog en god del af skudene rettet mod Dannebrog og måtte til sidst stryge flaget. Müller blev taget til fange og transporteret til Nelson's flagskib HMS Elephant, hvor han kom ansigt til ansigt med Horatio Nelson, fjenden selv.

Müller er formentlig den unge søofficer, som Nelson refererede til over for kronprinsen, da han omtalte de tapre unge søofficerer – og altså ikke Peter Willemoes. (Dette spørgsmål optog i årevis sindene i Norge og Danmark).

Senere samme år tjente han på cadet træningsskibet Fredericksværn og blev forfremmet til seniorløjtnant i 1802. I 1806, som kaptajn af pilotbåd han sejlede til Sankt Petersborg, hvor skibet blev doneret til den russiske flåde. Der mødte Müller Czar Alexander I, da sidstnævnte kom ombord.

Muller havde kommandoen over kanonbåden Flensborg i september 1807, da briterne greb det og mange andre skibe efter danskerne kapitulerede efter det andet slag i København. Flensborg klarede ikke turen til Storbritannien men gik tabt i en storm i Kattegat.

Efter en kort tidsperiode 1808 - 1810 hvor Müller havde kommandoen over en kanonbåde division ved den Norske grænse til Sverige blev han forfremmet til kaptajn og fik kommandoen over briggen Lougen, der skulle sejle med HDMS Langeland til Nordkap sammen med tre afsluttede norske kanonskonnerter.

(Kilde: ukendt)

Som chef for Finnmark flotillen gen-etablerede han 1810 Norges kontrol over handelsruten til det nordlige Rusland som Britiske krigsskibe havde forhindret adgang til. ligesom han var ansvarlig for af genopbygning af havneforsvaret ved Hammerfest.

Samme år havde Müller nær mistet sit skib idet Lougen løb på grund på et rev syd for Bodø mens hun var undervejs til Trondheim med elleve større skibe der var taget som priser i september.

I 1811 havde Müller igen kommandoen over Finnmark-flotillen, som i det år omfattede fire norske kanonskonnerter og fem andre væbnede fartøjer.

Som følge af sit ophold så langt oppe mod nord blev Müller ramt af gigtfeber og var på sygeorlov det meste af 1812. Da han returnerede til aktiv tjeneste var han i 1813 ansvarlig for succesfuldt at eskortere et regiment fodsoldater over Store Bælt til trods for den Britiske blokade.

Et år efter Kiel traktaten og den korte krig med Sverige ansøgte Müller kongen (Frederik VI) om at blive fritaget for sine forpligtigelsesved flåden. Men kongen var ikke meget for at miste et så effektiv officer som Muller så han gav ham i stedet lov til at blive i Norge for en periode på to år - en opgave som senere blev gjort permanent - og i 1841 blev Müller udnævnt til Vice-Admiral i den Norske Flåde.

Johan Christian von Schrödersee (1754 – 1801),

Han blev sekondløjtnant i Marinen 1773. Efter at have gjort nogle orlogstogter med marinens skibe, og opholdt sig en længere tid ved Frederiksværn og 1777 ført skonnerten Støren. Gik Schrödersee 1778 i engelsk orlogstjeneste. Hvor han i løbet af 4 år gjorde tjeneste i i Vestindien under de berømte admiraler Rodney og Hood, der førte mange og – i søkrigslig henseende – interessante kampe mod den franske flåde.

(kilde: Statens museum for kunst)

Blev udnævnt til premierløjtnant 1781, kaptajnløjtnant 1784. I 1785 var han i øvelseseskadren. 1788 chef for stykprammen Nyborg, senere for Agershus ved sødefensionen på Københavns Red, året efter om bord i linjeskibet Den Prægtige samt medlem af en artillerikommission.

Udnævntes 1789 til generaladjutant. 1793 konvojerede han som chef for briggen Glommen til Finisterre og 1794 var han næstkommanderende i fregatten Thetis, hvilken stilling han dog måtte opgive på grund af sygdom. Denne udviklede sig således, at han 2 år derefter måtte afgå af tjenesten på grund af svagelighed med rang af kaptajn 1796

Under slaget på Reden 2. april 1801 opholdt han sig på Batteriet Sixtus i nærheden af kronprinsen; da der kom efterretning om, at chefen for blokskibet Indfødsretten, kaptajn Albert de Thurah, samt dennes næstkommanderende, månedsløjtnant Cortsen, var faldne, opfordrede prinsen en af de tilstedeværende til at tage kommandoen over skibet. Schrödersee meldte sig straks, lod sig ro ud på Reden, men havde næppe sat foden på Indfødsrettens dæk, før han blev truffet af en kugle og dødelig såret, så at han samme dag afgik ved døden

Peter Willemoes (1783 – 1808),

Willemoes blev allerede som tolvårig elev på Søkadetakademiet. I 1800, da han var sytten år, fik han sin første officersgrad som sekondløjtnant, hvorefter han havde tjeneste på linjeskibene Louise Augusta og Danmark.

(Kilde: KGB digitale samlinger)

I Slaget på Reden den 2. april 1801 fik Willemoes stor berømmelse. Han fik kommandoen over flådebatteri Nr 1, en synkefri flåde med 24 kanoner. Det kom til at ligge over for de to store engelske linjeskibe Elephant (med den navnkundige engelske admiral Horatio Nelson om bord) og Ganges. Efter godt 1½ times kamp måtte Willemoes give op og lade batteriet drive ud af kampzonen.

Peter Willemoes var i en periode i russisk tjeneste, men vendte hjem efter englændernes ran af flåden i 1807.

22. marts 1808 var Peter Willemoes om bord på linjeskibet Prinds Christian Frederik med 68 kanoner og en besætning på 576 mand på vej til Storebælt fra Norge. I Kattegat ud for Sjællands Odde mødte de en engelsk flådeenhed bestående af to linjeskibe, en fregat og to mindre skibe. Efter nogle timers kamp måtte de give op, da skibet gik på grund.

Om bord var der 132 sårede og 69 dræbte, og blandt de dræbte var den 24-årige Peter Willemoes.

Optakten til ”Slaget på Reden” skærtorsdag den 2. april 1801

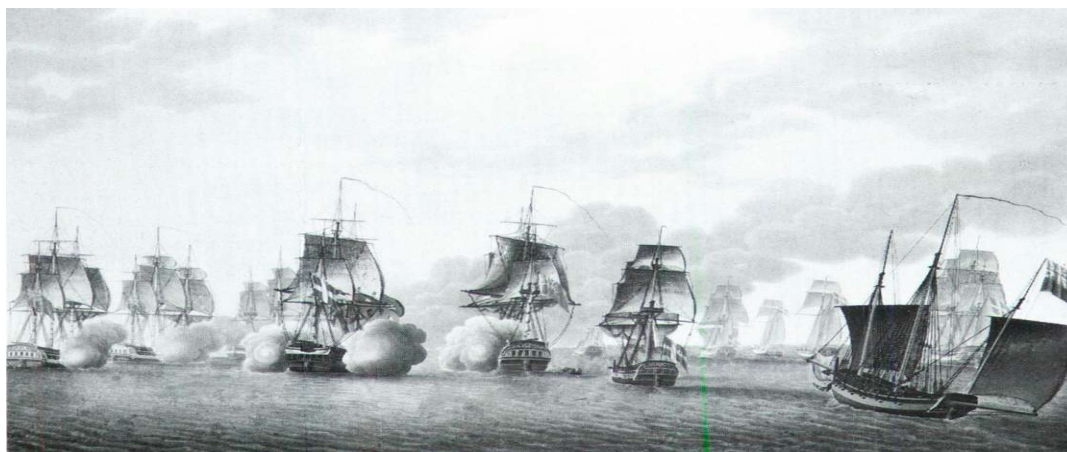
Danmark-Norge havde en ganske stærk og moderne flåde, som kunne sætte magt bag den valgte udenrigspolitik.

Flåden havde skabt fremragende muligheder for handelsflåden – og dermed for landets indtjening - og samtidig også skabt respekt om de danske krav. I relation til England blev der tale om en langsom eskalering af situationen, hvor Danmark måske ikke havde gjort sig alle konsekvenser klare, men hvor den øjeblikkelige indtjening – og pres fra skibsrederne, storkøbmændene og industrien - måske forblændede de politiske beslutningstagere.

I sommeren 1800 kom konfrontationen, og så begyndte begivenhederne at tage fart. Danmark befandt sig pludselig i en meget kompliceret udenrigspolitisk situation uden nemme løsninger.

Fra 1800 forlangte englænderne, at neutrale skibe skulle visiteres, og hvis de modsatte sig det, skulle såvel konvoj som eskorte opbringes og føres til engelsk havn. Samtidig skærpede man kravene omkring skibslasterne. Man måtte ikke sejle med ”kontrabandø”, det vil sige varer, som kunne bruges i krigsførelsen, men englænderne udvidede dette begreb til også at omfatte fødevarer og råmaterialer.

Den første konfrontation opstod da englænderne mødte en dansk konvoj i Kanalen på vej fra Kristiansand til Middelhavet. Eskorten bestod af fregatten *Freya* med kaptajn Peter Krabbe som chef. Han havde strenge instrukser om ikke at føje sig. Efter en kort, men tapper kamp den 25. juli 1800 måtte Krabbe opgive over for fire engelske fregatter og gå til engelsk havn med konvojen.

(Kilde: ukendt)

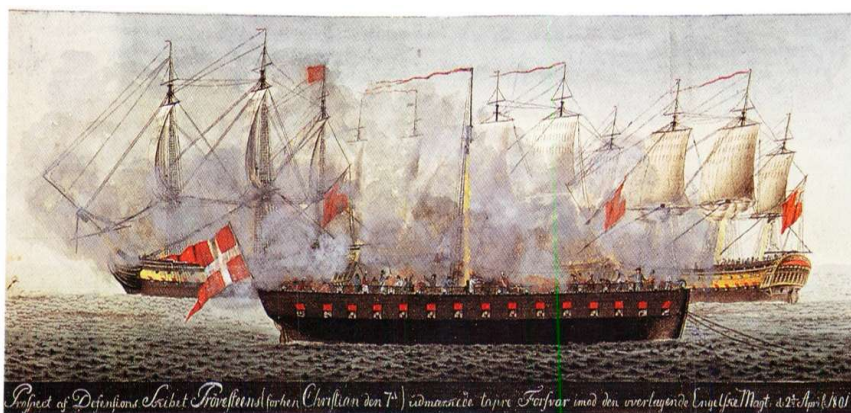
Danmark måtte give sig og lade englænderne visiterer de danske handelsskibe. Hermed kom Danmark på kant med Rusland, som på det tidspunkt var blandt Englands fjender. Rusland var den stærkeste fortaler for Det væbnede Neutralitetsforbund mellem Rusland, Danmark-Norge og Sverige. Fra dansk side ville man gerne føje englænderne, men samtidig var det også vigtigt at få russerne med i et væbnet neutralitetsforbund, så Danmark kunne fortsætte sine indbringende aktiviteter på verdenshavene uden engelsk indblanding.

Det tog ikke så lang tid for englænderne at gennemskue det danske dobbeltspil. I januar 1801 beslaglagde de alle danske skibe i engelsk havn og afsendte tropper for at besætte de danske kolonier i Trankebar og De vestindiske Øer.

Herefter klargjorde englænderne en flådestyrke, som skulle tage på en ”tour de force” rundt i Østersøen og overbevise alliancen om ikke at stå i vejen for den engelske flåde. Det skulle ske, efterhånden som isen slap sit tag i flåderne i Østersøen. Man ville først angribe den danske flåde i København, så den svenske i Karlskrona og sidst den russiske i Reval (Tallinn), Sankt Petersborg og Kronshtadt.

I marts sejlede admiral Sir Hyde Parker med en engelsk flådestyrke på 53 skibe, heraf 21 linieskibe, mod danske farvande. Han havde strenge diplomatiske instrukser, og han var besindig og tilbageholdende. Hvis der blev brug for magtanvendelse, kunne hans eskadrefører, viceadmiral Horatio Nelson og kontreadmiral Thomas Graves, angribe den dansk-norske flåde, som lå under udrustning på Københavns red.

Fra dansk side var man klar over, at noget var i gære. Dels skulle man beskytte hovedstaden, dels skulle man undgå, at flåden gik tabt.

(Kilde: KGB digitale samlinger)

Derfor gik det danske forsvar ud på at lægge flådens gamle skibe ud på en ”sødefensionslinie”.

Det vil sige, at man opankrede de aftaklede skibe som ”blokskibe”, forsynede dem med et antal kanoner og en besætning.

Flådens moderne skibe blev tilbage på Holmen, og skibene i sødefensionslinien skulle holde de fjendtlige skibe på afstand, så deres kanoner og morterer ikke kunne bombardere Holmen og selve byen. Man havde længe haft planer om at udbygge ”Trekroner” til et stærkt fort, men det var aldrig rigtig blevet til noget, og inden slaget nåede man blot at lave nogle simple tømmerkonstruktioner og dynde dem til med jord. Alligevel blev det et meget stærk fort forsynet med 24-pundige kanoner, og det kom til at udgøre kernen i forsvaret den 2. april. Flåden stillede med ca. 3.000 mand, og de resterende 2.000 mand bestod mest af frivillige, som måtte lære kanonbetjening i en fart. Endelig var der enkelte, som blev tvangsindlagt til deltagelse i kampene.

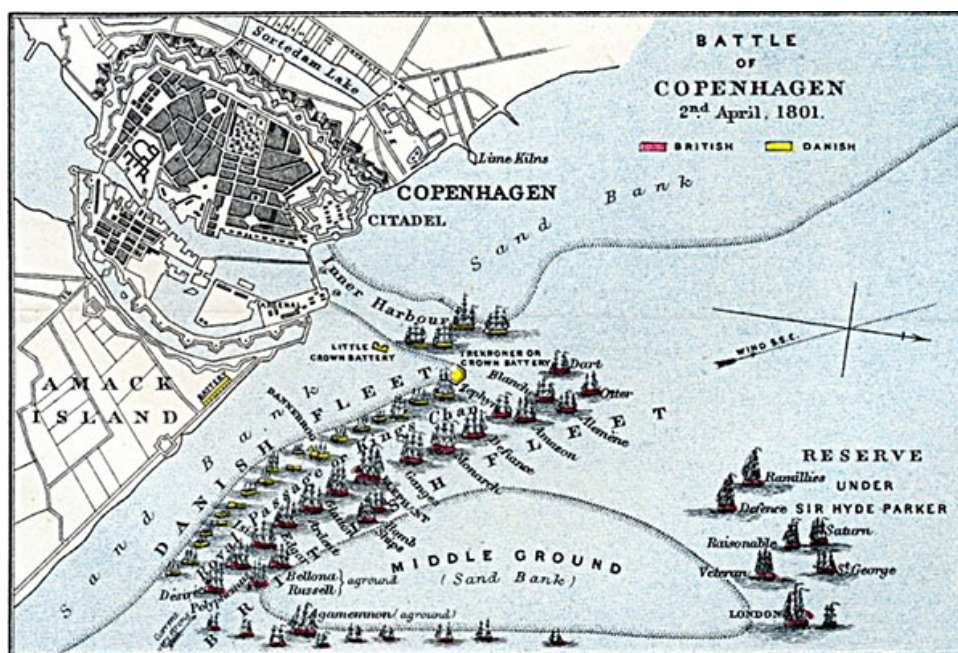
(kilde: Nationalmuseets digitale samlinger)

Efter passage af Kronborg, som man holdt stor afstand til, ankrede den engelske flåde ud for Tårnbæk, hvor Sir Hyde Parker holdt møde med cheferne.

Han afgav en styrke på 12 lineskibe og 7 fregatter til viceadmiral Nelson, som sejlede sydpå gennem Hollænderdybet (det vil sige øst om Middelgrunden). Her ankrede de syd for grunden den 1. april 1801.

Om natten foretog englænderne en opmåling af farvandet og udlagde afmærkning. Næste formiddag kl. 10.00 stod de engelske skibe nordpå op igennem Kongedybet (vest for Middelgrunden).

Den danske linie lå ca. 500 meter uden for de faste batterier på *Trekroner*, *Lynetten*, *Sixtus*, *Quintus*, *Prøvestenen* og *Strickersbatteri*.

(Kilde: ukendt)

De fleste af de danske skibe lå for fire ankre, enkelte kun for to. Nelson havde instrueret sine skibsføre om at ankre lineskibene ud for hvert af de betydningsfulde danske skibe, og den engelske linie lå ca. 500 meter øst for den danske.

Man regner med, at Nelsons styrke var på 8.885 mand og medbragte 1.206 kanoner og 14 svære morterer. Den danske styrke nåede at placere mellem 700 og 900 kanoner i hele linien inden angrebet.

(kilde: Royal Museums Greenwich)

Det blev en langt mere voldsom kamp, end Nelson og Parker havde forestillet sig. Nelson havde regnet med at nedkæmpe al modstand på en time, men først efter fem timer stilnede kampene af.

Selv om vi i højskolesangbogen kan læse om heltene, ”som vandt ved Kongedybet”,

så var der tale om en klar engelsk sejr, men det var Nelsons hårdeste kamp, og mange af hans skibe blev ilde tilredt. Hans chef var bekymret og beordrede ham tilbage til ankerpladsen ved Tårnbæk, men Nelson satte som bekendt kikkerten for det blinde øje og ”kunne ikke se flagsignalet”.

(kilde: Odense Museum)

På dansk side var der 367 døde og 635 sårede, medens der på engelsk side var 254 døde og 689 sårede. Desuden blev 1.779 danskere taget til fange på de erobrede skibe.

Våbenhvilen blev opnået under trusler om, at Nelson ville brænde de erobrede skibe, hvorunder besætningernes liv ville være i fare. Ved en fejl blev den engelske parlamentær sendt til kronprinsen og ikke til den kommanderende, fordi Olfert Fischer ikke havde sit kommandotegn synligt vajende fra Trekroner på dette tidspunkt. Det var derfor kronprinsen, og ikke Olfert Fischer, der besluttede at afbryde kampen. Under de efterfølgende forhandlinger indløb budskabet om mordet på den russiske tsar, og hermed bortfaldt resten af det engelske Østersøtogt. Fredsbetingelserne krævede, at Danmark-Norge forlod det væbnede neutralitetsforbund.

(kilde: Orlogsmuseet)

Københavns bombardement og ”Flådens Ran” i 1807

Da Napoleon efter slaget ved Friedland i juni 1807 og den efterfølgende fred i Tilsit fik elimineret Rusland og Preussen som fjender. Kunne han vende sig mod England og forberede en invasion der. Det ville kræve en betragtelig flådestyrke samt transportskibe, og det kunne han formentlig skaffe fra Rusland, Danmark-Norge og Portugal.

Hvis de nævnte flåder på nogen måde blev forenet mod England, ville landet være alvorligt truet. For englænderne var det en eksistenskamp. Og det krævede resolut og hurtig handling. Samtidig stod man og skulle evakuere engelske tropper i Svensk Pommern (fra Rügen), inden de blev afskåret af Napoleons styrker. Hvad ville være mere naturligt end at hente tropperne, spærre adgangsvejene til Sjælland, primært ved at blokere Store Bælt, og så tage Danmarks flåde, inden Napoleon selv kom og tog den?

Hermed var scenen ved at være sat for begivenhederne i sommeren 1807, hvor kronprinsen og udenrigsministeren stadig havde sympati for England, som man under ingen omstændigheder ønskede at indlade sig i krig med.

Siden januar 1807 havde der dog været problemer med englænderne, som i en reaktion på Napoleons "fastlandsspærring" (blokade) forbød neutral handel på de krigsførende landes havne. Det ramte den dansk-norske skibsfart hårdt, og det forbitrede forhandlingerne med englænderne op til den skæbnesvangre sommer i 1807. Den dansk-norske flåde var veludrustet og havde krigsvante og dygtige ledere, men flåden var ikke klargjort, netop for ikke at provokere englænderne. Til gengæld modtog englænderne en fejlagtig melding i maj 1807 om, at danskerne nu udrustede flåden!

Nogle danske søofficerer, som på vej hjem fra kolonierne havde været i Portsmouth, kunne meddele, at englænderne var ved at planlægge forholdsregler rettet mod den dansk-norske flåde. De bragte advarslen med sig hjem, men fik besked på, at de var søofficerer, og at de ikke skulle beskæftige sig med politik! - en politisk indstilling til forsvaret, som skulle vise sig at blive gentaget 133 år senere !!!!!

Napoleons styrker stod nu syd for Holsten. Den danske hær stod derfor opstillet i Holsten i tilfælde af, at Napoleon ville rykke op i Jylland. Havde man været bange for et engelsk angreb på København, så ville de være blevet overført dertil.

Den truende udsigt til, at den danske flåde kunne falde i de forkerte hænder, fik i juli 1807 den nye engelske udenrigsminister George Canning til at træffe en række hurtige beslutninger – ganske vist på et fejlagtigt grundlag.

Admiral James Gambier fik den 18. juli ordre til at udruste en flådestyrke, som skulle beskytte en konvoj på 153 transportskibe medbringende en invasionshær. Gambier forlod Yarmouth den 26. juli og dukkede op i danske farvande i begyndelsen af august.

Den første opgave for den engelske flåde var at isolere Sjælland ved at afskære den danske trafik over Store Bælt: Den danske hær på 20.000 mand i Holsten måtte ikke kunne overføres til København.

Samtidig skulle man evakuere de engelske tropper på Rügen, inden Napoleon kunne afskære dem. De kunne passende overføres fra Stralsund og landsættes i Køge Bugt. En britisk diplomat opsøgte kronprinsen i Kiel for at forelægge de engelske krav om at få den dansk-norske flåde under engelsk kommando, så Danmark hermed blev allieret. Alternativt kunne man stille flåden som pant og få den tilbage efter krigen. Egentlige forhandlinger kunne man ikke tale om. Danmark-Norge skulle vælge side nu.

Forhandlingerne brød sammen den 13. august, og den 16. august begyndte en storstilet landgang i Vedbæk og senere også fra Skovshoved. Med rofartøjer landsatte englænderne 20.000 mand med tilhørende materiel samt 3.000 heste.

Tropperne marcherede mod hovedstaden og stillede op i en halvcirkel omkring byen fra Kalvebod Strand til Svanemøllebugten. Den 21. august begyndte landsætningen ved Køge af tropperne fra Svensk Pommern.

(Kilde: KGB digitale samlinger)

København var godt forsvaret, især fra søsiden, og det vidste englænderne godt fra 1801. Fra engelsk side ville man undgå en gentagelse af de hårde kampe i 1801, og derfor satsede man på at opnå sit maritime mål – at få den danske flåde udleveret – ved en indsats med store hærstyrker. Nu var byens forsvar opdelt i fire områder: ”Københavns Vold” og ”Christianshavns Vold”, som henholdsvis dækkede byen nord og syd for havnen. Flåden bemandede ”Søbefæstningen”, som dækkede byen fra søsiden. Endelig var der kanonerne i ”Citadellet Frederikshavn” (Kastellet), som støttede søbefæstningen og samtidig kunne dække byen mod angreb fra nord over det lille landområde, ”Classens Have”, mellem Sortedamssøen og Svanemøllebugten.

Søbefæstningen kunne støttes af et stort antal kanonbåde, som blev sat ind i voldsomme kampe på flankerne ved henholdsvis Kalveboderne og i Svanemøllebugten. Flere engelske skibe blev sænket eller opbragt, og kanonbåden *Stubbekøbing* fik en fuldtræffer, så alle på nær 17 mand omkom. Der var op til 79 mand om bord i de største kanonbåde. Flådens chef, kommandør Bille, var chef for *Søbefæstningen* og tillige udpeget til at være den ene af de to stedfortrædere for chefen for Københavns forsvar.

(kilde: Handels og Søfartsmuseet)

Den engelske plan gik naturligvis ud på at angribe København på det svageste punkt, og det var fra landsiden. Byen skulle omringes, udsættes for et bombardement og sættes i brand. Der var således ikke tale om at slå danske styrker i kamp, men om et terrorbombardement rettet mod hovedstaden. Det skulle sikre en hurtig forhandlingsløsning. Dels måtte Napoleons styrker ikke kunne nå at komme København til undsætning, dels skulle englænderne kunne nå at klargøre den danske flåde og sejle bort med den, inden isen lukkede farvandene. Bombardementet varede i tre nætter, og så overgav byen sig.

Kronprinsen blev rasende, da han i Kiel modtog meddelelsen om overgivelsen.

Hvem der også blev vred var flådens chef, kommandør Bille. Han ville have kæmpet længere samt sørget for at ødelægge flåden på Holmen, så den ikke tilfaldt englænderne. Det kunne han ikke komme igennem med over for sin chef, den tysk-

(kilde: Statens museum for kunst)

talende general Peymann. Kronprinsen havde ellers udgivet en instruks om at ødelægge flåden i tilfælde af kapitulation, men den nåede aldrig frem til København, for hans kurer blev opbragt af englænderne under passage af Langelandsbæltet.

Herefter fulgte ”flådens ran”, som var det egentlige formål med den engelske indsats. Englænderne gik grundigt til værks på Holmen. De tog 18 linieskibe, 15 fregatter, 7 brigger (mindre, hurtigsejlende orlogsskibe med et batteridæk), 23 kanonbåde og 5 stykpramme (specialskibe med tungt artilleri). Skibe under bygning blev ødelagt. Alt af værdi, som kunne transporteres, blev taget med. Englænderne fyldte 92 handelsskibe med gods fra Holmen. Det drejede sig om alt fra tømmer, sejl, værktøj, tovværk, våben og ammunition til kontormøbler og håndværkernes private værktøj.

Den dag i dag kan man se, at de originale messinghåndtag mangler i dørene på de finere kontorer på Holmen. De er i England. Englænderne fik god brug for skibene, hvoraf de fleste var i god stand. Admiral Gambier var meget tilfreds, og tilrigningen af flåden havde taget ham væsentlig kortere tid end beregnet. Den 20. oktober 1807 forlod den danske flåde Holmen under engelsk flag.

Alle skib der ikke kunne transporteres væk blev ødelagt også de som lå på bedding.

(kilde: Nationalmuseets digitale samlinger)

Tiden efter 1807 og ”kanonbådskrigen 1807 – 1813”

Napoleonskrigene medførte et fransk krav om, at flåden skulle afgive bemanning til to linieskibe på Scheldefloden ved Vlissingen.

Det blev fra 1809 til 1813 linieskibene *Pultusk* og *Danzig* bemandede med dansk-norske besætninger under kommandørkaptajn, senere admiral, C. E. van Dockum.

Da krigen i 1807 brød ud, var fregatten *Diana* på vej til Middelhavet for at tage videre mod Vestindien. Skibet endte med at blive beslaglagt af Spanien, Englands allierede, i Cartagena i 1809.

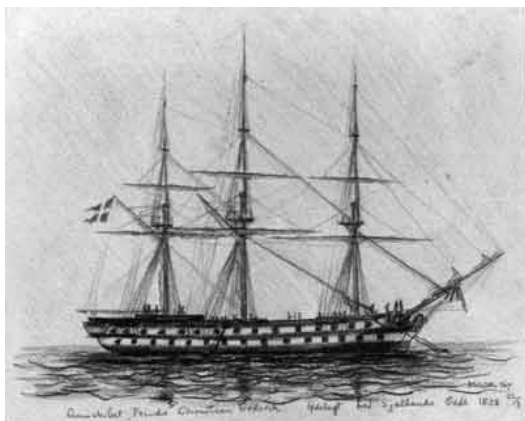
(kilde: Orlogsmuseet)

Endelig skal den såkaldte ”kaperkrig” nævnes. Regeringen gav tilladelse til, at private kunne opnå ”kaperbrev” og dermed udføre ”autoriseret sørøveri” mod landets fjender.

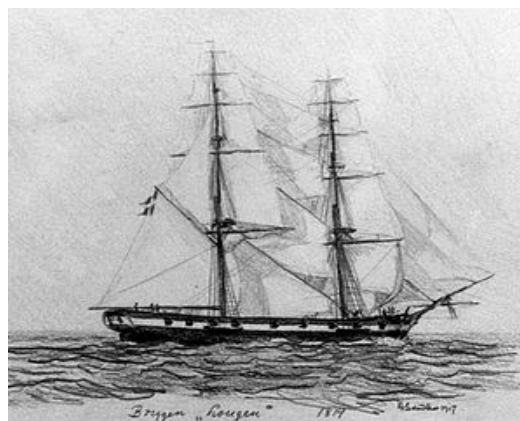
Hermed blev al engelsk skibsfart legitime mål. Og kaperne fik prisepenge, når de indbragte engelske skibe i havn.

Norge var på sultegrænsen, og en del af flådens operationer i Jylland gik ud på at sende fødevarer fra Nordjylland, forbi de engelske skibe, til det betrængte Norge.

Efter 1807 fulgte ”kanonbådskrigen” frem til årsskiftet 1813/1814. Hvor flåden med et stort antal nybyggede kanonbåde angreb engelske konvojer og orlogsskibe, som passerede danske og norske farvande. Linieskibet ”*Prinds Christian Frederik*” og briggen ”*Lougen*” var i norske farvande og undgik udlevering.

Linieskibet Prins Christian Frederik
(kilde: Orlogsmuseet)

Briggen Lougen
(kilde: Orlogsmuseet)

Linieskibet *Prinsesse Lovisa Augusta* kom tillige til Norge, men var i så ringe stand, at det måtte lægges op. De to andre kom til at udgøre grundstammen i den nye flåde, som omgående kom i krig med England.

(kilde: Orlogsmuseet)

”Prinds Christian Frederik” blev nedkæmpet af tre engelske orlogsskibe under kampen ved Sjællands Odde den 22. marts 1808, hvor blandt andre den unge løjtnant Peter Willemoes faldt.

Linieskibet havde 64 dræbte og 129 sårede.

Det var vigtigt for englænderne at holde søvejen til Østersøen åben. England var på det tidspunkt den

ubestridt største maritime nation i verden. Englands store flåde og store handelsflåde krævede adgang til en lang række ressourcer, som landet ikke selv rådede over. Råmaterialerne, det vil sige tjære, hør til sejlene, hamp til tovværket, tømmer til skibsskrogene og særligt de store træer til master, blev opkøbt langs Østersøkysten. Blev Østersøen lukket for englænderne, måtte de skaffe sig materialerne ved at sejle nord om Norge og benytte den meget mere bekostelige rute via Arkangelsk.

En af den engelske flådes opgaver var at opmåle havene og producere søkort. Fra 1800 – 1806 havde englænderne gennemført en opmåling af strækningen fra Kattegat til Femern Bælt via Store Bælt. Næsten al søhandel gennem de danske stræder var hidtil gået via Øresund, men nu kunne englænderne bruge den nye rute. Hermed kunne de også sende deres største orlogsskibe med tre batteridæk ind i Østersøen. Drodden i Øresund kunne normalt kun passeres af linieskibe med to batteridæk.

Under kanonbådskrigen efter 1807 forekom mange dristige operationer udført af besætningerne på de mange kanonbåde spredt over hele Danmark samt langs med den norske kyst. Kanonbådene var netop blevet introduceret i flåden kort før 1807, og alene i 1808 blev der bygget 96 kanonbåde,

16 mortarchalupper og 13 kanonjoller. Ialt blev der bygget ca. 250 kanonbåde. En del af kanonbådene blev bygget for indsamlede midler, og det forklarer de besynderlige skibsnavne så som *Urtekræmmerlauget* og *Borgersamfundet*.

Søofficerernes egen kanonbåd for indsamlede midler hed *Seier eller Død*. Taktikken bag anvendelsen af kanonbådene var at udnytte situationer med svag eller ingen vind. Så kunne en modstander i et stort orlogsskib ikke manøvrere, mens de små kanonbåde kunne bjærge sejlene og blive roet af den store besætning på op til 79 mand, forsynet med lange og tunge årer.

Hermed kunne man lægge sig i en position enten ret for eller ret agter og skyde langskibs ind i et skib, som ikke selv kunne få nytte af at affyre sin "bredsideside". Med et heldigt langskibs skud ind mod modstanderen kunne man rydde halvdelen af et batteridæk for folk og kanoner.

Kanonbådene opererede i større grupper, og der var tale om en slags guerilla-krigsførelse til søs.

(kilde: Marinemuseet, Norge)

(kilde: Orlogsmuseet)

De mest berømte træfninger var erobringen af briggen *HMS Tickler* i Langelandsbæltet den 4. juni 1808 med kanonbåde fra Langeland og Tårs.

Erobringen af briggen *HMS Turbulent* og 11 handelsskibe i Flinterenden den 9. juni 1808
Og erobringen af briggen *HMS Seagull* ud for Kristiansand den 19. juni 1808.

Den 1. august 1808 blev en engelsk brig, *HMS Tigress*, erobret ved Agersø.

Den mest kendte aktion var kampen mod det engelske lineskib *HMS Africa* ud for Dragør den 20. oktober 1808.

I juni 1810 lykkedes det at lokke en eskorte væk fra en engelsk konvoj og erobre alle konvojens 50 skibe og føre dem til Kristiansand. Erobringen blev vurderet til 7,5 millioner rigsdaler.

I maj 1809 angreb englænderne Anholt, idet fyret var vigtigt for den engelske flådes og handelsflådes sikre navigation.

Fyret blev omdannet til et fort ved navn "*Fort Yorke*", og her lå en større garnison.

I marts 1811 blev det besluttet fra dansk side at generobre fyret ved en indsats fra 12 kanonbåde samt 12 transportfartøjer, som skulle medføre 650 soldater til øen.

(Kilde: ukendt)

Operationen var godt planlagt, men endte i totalt kaos og fiasko, da der uventet dukkede engelske orlogsskibe op. Næsten 400 mand blev taget til fange, og kanonbådsbesætningerne, som kom fra Mols, måtte efter en lang dag ved årerne og et nederlag ro videre til Hundested! Anholt forblev på engelske hænder resten af krigen.

Kampen ved Lyngør i Sydnorge den 6 - 7. juli 1812 stod mellem det engelske linieskib *HMS Dictator* og tre orlogsbrigger mod den nybyggede dansk-norske fregat *Najaden* og de tre dansk-norske orlogsbrigger *Kiel*, *Lolland* og *Samsøe*. Desuden deltog et antal lokale norske kanonbåde, kanonjoller og chalupper.

Samsøe slap bort, medens *Kiel* og *Lolland* blev erobret af englænderne. *Najaden* lå som et brændende vrak, men dets chef og besætning fortsatte kampen fra kanonbådene, og folkene generobrede *Kiel* og *Lolland*. Kampens intensitet fremgår af tabstallene.

Af *Najadens* besætning på 315 mand omkom 133 under slaget, medens 102 blev såret og fire mand taget til fange.

(Kilde: ukendt)

Den dansk-norske flådeindsats medførte, at englænderne måtte afsætte meget store ressourcer til konvojbeskyttelse. Til gengæld hører det også med til historien, at den engelske søhandel ikke blev påvirket i nævneværdig grad af indsatsen. Englænderne var simpelthen for stærke og for talrige. Den dansk-norske flåde kunne ikke forhindre eller reducere den engelske tilstedeværelse, konvojering og søhandel i Østersøen.

En brav dansk sømand, som havde været med både i 1801 og i 1807, fik følgende gravskrift:

*”I 1801 stod han og blev staaendes,
i 1807 faldt han og blev liggendes”.*

Denne lakoniske gravskrift kunne måske også bruges til at betegne flådens situation under englands-krigene. 1801 var godt nok en ulykke, men 1807 var en katastrofe, som flåden og Danmark aldrig kom sig over! I 1813 fulgte statsbankerotten og i 1814 tabet af Norge til Sverige.

Den svenske forhandlingsdelegation i 1814 krævede Norge, det vil sige "Fastlandsnorge", lagt under den svenske krone. Traktaten undtog udtrykkelig de gamle såkaldte "norske skattelande" i Nordatlanten: Færøerne, Island og Grønland.

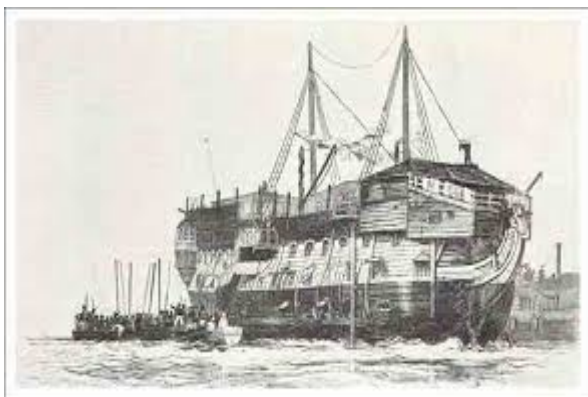
Denne præcisering spillede senere en afgørende rolle, da den danske regering i 1930'erne havde en strid med Norge om Nordøstgrønland, som kom for den internationale domstol.

Napoleonskrigene efterlod i 1815 Danmark som et lidet, fattigt land uden en nævneværdig flåde og med en stærkt reduceret søhandel. Til gengæld fejlede den nationale stolthed ikke noget. Grunden til, at vi havde tabt til Nelson i 1801, var hans skurkagtige krigslist med trusler om at brænde skibene på reden med de sårede om bord. Tilsvarende havde vi mistet flåden på grund af den ikke særligt gentlemanagtige engelske optræden med at bombardere hovedstaden, indtil flåden blev udleveret. Flåden havde kæmpet bravt mod overmagten og hævdet orlogsflagets og nationens ære. Flåden havde indlagt sig respekt i befolkningen.

Et "Sort" kapitel i flådens stolte historie.

Men med tabet af flåden fulgte også et sort kapitel i flådens historie idet mange af de aftaklede skibe blev af englænderne anvendt som flydende fangeskibe - prisonen - som blev lagt for anker ud for de engelske flådebyer, bl.a. Plymouth, Portsmouth og Chatham.

Disse blev bl.a. brugt til de 7.000 danske og norske søfolk, der blev krigsfanger i England fra 1807-14 under krigen mellem Danmark og England.

(Kilde: ukendt)

Fangerne var fordelt med 2000 danske og 5000 norske søfolk, hvoraf en del oven i købet blev fanger allerede inden "flådens ran" i 1807.

Den engelske flåde erobrede under krigen 1381 fredelige danske handelsskibe og søfolkene ombord blev krigsfanger. Orlogsgaster fra den danske flådes kanonbåde og kapere – en slags stats-autoriserede sørøvere – endte også i "Prisonen", hvis de blev fanget.

Ved Chatham, hvor de fleste danskere og nordmænd var placeret, blev fangerne udsat for lidt af en ydmygelse. De blev en lokal turistattraktion, og dagligt blev der sejlet utallige turister ud i robåde for at se fangerne på nærmeste hold. Det var næsten ligesom en tur i zoologisk have.

Søfolkenes officerer kunne i modsætning til matroserne leve et ganske frit liv i land i byen Reading. De skulle blot afgive deres æresord på ikke at flygte. Derfor deltog de i egnens sociale liv med baller og fine middage med engelske søofficerer. Det var en krig for gentlemen.

Men for langt de fleste menige matroser var vilkårene ganske anderledes. Mange beretninger fra fanger fortæller om kampen for overlevelse på de udrangerede krigsskibe. Fangerne blev for størstedelens vedkommende anbragt som sild i en tønde sammenstuede på udrangerede opankrede sorttjærede linjeskibe udsat for sygdom, sult og enerverende lediggang - ofte under under kummerlige forhold, der betød sult, sygdom og død for mange. Hertil kommer interessante beretninger om de, der gav op og for at undslippe de forfærdelige forhold gik i engelsk tjeneste og derfor blev stemplet som forrædere.

Var de hårde vilkår ikke bare et udslag af samtidens sædvane over for krigsfanger?

Nej, dokumenter i en række kilder fra både dansk og engelsk side beretter om den fine medmenneskelige behandling tilsvarende engelske krigsfanger fik i Danmark, hvor lokale eksempelvis satte livet på spil for skibbrudne og generelt modtog tilfangetagne englændere mere som gæster end fjender.

LEK

Noter:

[1] Ordet ”red” betegner normalt en velegnet, naturlig ankerplads ud for en havn, her farvandet umiddelbart øst og syd for indsejlingen til Københavns havn.

[2] Bemærk at samtiden betegnede Storbritannien som England. Fjenden omtaltes derfor i samtiden konsekvent som England og englænderne, og krigene 1801 – 1814 kaldtes derfor Englandskrigene.